כפר עולמי · יחידה 4: אוכלוסייה במרחב משתנה · חוברת קטנה

גידול אוכלוסיית העולם

חוברת תלמיד · **ז׳ רגיל**

מ- 2מיליארד ל- 8מיליארד בפחות ממאה שנה – איך זה קרה?

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: מ- 2מיליארד ל- 8מיליארד
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

שיעור תמותה

מספר האנשים שנפטרים בשנה על כל 1,000תושבים.

לדוגמה: 10פטירות לכל 1,000תושבים בשנה.

שיעור ילודה

מספר התינוקות שנולדים בשנה על כל 1,000תושבים.

לדוגמה: 25לידות לכל 1,000תושבים בשנה.

תוחלת חיים

מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות מיום היוולדו.

לדוגמה: בעולם היום בערך 73שנים.

ריבוי טבעי

ההפרש בין שיעור הילודה לשיעור התמותה, שמראה בכמה גדלה האוכלוסייה בלי הגירה.

לדוגמה: 25פחות 10= 15לכל 1,000.

תכנון ילודה

החלטה של משפחה מתי להביא ילדים ובכמה ילדים לגדל.

לדוגמה: זוג שמחליט לחכות עם ילד עד סוף הלימודים.

התפוצצות אוכלוסין

גידול מהיר מאוד של האוכלוסייה, שנוצר כשהתמותה יורדת והילודה נשארת גבוהה.

לדוגמה: מדינות שבהן מספר התושבים מכפיל את עצמו מהר.

שירותי בריאות

מערכת של רופאים, בתי חולים, חיסונים ותרופות ששומרת על בריאות האוכלוסייה ומורידה את התמותה.

לדוגמה: חיסון לכל תינוק במרפאה.

גידול אוכלוסייה

השינוי במספר התושבים: הריבוי הטבעי יחד עם מאזן ההגירה.

לדוגמה: נולדו, נפטרו, הגיעו ועזבו – והתוצאה היא הגידול.

קוראים

מ- 2מיליארד ל- 8מיליארד

במשך אלפי שנים אוכלוסיית העולם גדלה לאט מאוד. אנשים רבים מתו צעירים ממחלות, מרעב ומתנאי חיים קשים, ולכן גם כשנולדו ילדים רבים האוכלוסייה כמעט לא גדלה. בשנת 1927בערך הגיעה אוכלוסיית העולם לשני מיליארד, ובשנת 2022עברה את שמונת המיליארדים – פי ארבעה בפחות ממאה שנה.

שיעור ילודה הוא מספר התינוקות שנולדים בשנה על כל 1,000תושבים, ושיעור תמותה הוא מספר הנפטרים בשנה על כל 1,000תושבים. ההפרש ביניהם הוא הריבוי הטבעי. למשל, 25לידות ו- 10פטירות לכל 1,000תושבים נותנים ריבוי טבעי של 15לכל 1,000. תוחלת חיים היא מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות.

הגידול המהיר נבע בעיקר מירידה בתמותה. חיסונים, תרופות, מים נקיים, ביוב, בתי חולים ותזונה טובה הצילו מיליוני חיים, ותוחלת החיים בעולם עלתה מכ- 51שנים בשנת 1960לכ- 73שנים היום. הילודה ירדה לאט יותר, ובפער הזה האוכלוסייה גדלה מהר. במדינות פחות מפותחות התמותה ירדה והילודה נשארה גבוהה – וזו התפוצצות אוכלוסין.

במדינות מפותחות ילדים לומדים שנים רבות, גידול ילד יקר, נשים רבות לומדות ועובדות, ומשפחות נוקטות תכנון ילודה. לכן הילודה נמוכה, ובחלק מהמדינות נפטרים יותר אנשים משנולדים, והאוכלוסייה מתחילה לקטון. העולם מתחלק כך למדינות שאוכלוסייתן גדלה מהר ולמדינות שכמעט אינה גדלה.

חלק א׳ – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. שיעור ילודה	**א.** מספר התינוקות שנולדים בשנה על כל 1,000 תושבים.
2. שיעור תמותה	**ב.** החלטה של משפחה מתי להביא ילדים ובכמה ילדים לגדל.
3. ריבוי טבעי	**ג.** מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות מיום היוולדו.
4. תוחלת חיים	**ד.** גידול מהיר מאוד של האוכלוסייה, שנוצר כשהתמותה יורדת והילודה נשארת גבוהה.
5. התפוצצות אוכלוסין	**ה.** ההפרש בין שיעור הילודה לשיעור התמותה, שמראה בכמה גדלה האוכלוסייה בלי הגירה.
6. תכנון ילודה	**ו.** מספר האנשים שנפטרים בשנה על כל 1,000 תושבים.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: גידול אוכלוסייה תכנון ילודה התפוצצות אוכלוסין שירותי בריאות

1. חיסון לכל תינוק במרפאה. – זו דוגמה ל־_____
2. נולדו, נפטרו, הגיעו ועזבו – והתוצאה היא הגידול. – זו דוגמה ל־_____
3. זוג שמחליט לחכות עם ילד עד סוף הלימודים. – זו דוגמה ל־_____
4. מדינות שבהן מספר התושבים מכפיל את עצמו מהר. – זו דוגמה ל־_____

חלק ב׳ – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1. במדינה נולדים 32 תינוקות ונפטרים 12 אנשים לכל 1,000 תושבים בשנה. מהו הריבוי הטבעי?

- א. 44 לכל 1,000
- ב. 12 לכל 1,000
- ג. 20 לכל 1,000
- ד. 32 לכל 1,000

2. מה היה הגורם העיקרי לגידול המהיר של אוכלוסיית העולם?

- א. ירידה בתמותה
- ב. עלייה חדה בילודה
- ג. הגירה בין יבשות
- ד. מלחמות

3. מהי התפוצצות אוכלוסין?

- א. ירידה חדה במספר התושבים
- ב. הגירה מהעיר לכפר
- ג. מעבר של אנשים לחו״ל
- ד. גידול מהיר כשהתמותה יורדת והילודה נשארת גבוהה

4 מדוע הילודה נמוכה במדינות מפותחות?

- ◯ א. כי אין בהן בתי חולים
- ◯ ב. כי גידול ילד יקר, נשים רבות עובדות ויש תכנון ילודה
- ◯ ג. כי התמותה בהן גבוהה
- ◯ ד. כי אסור בהן ללדת

5 מה קרה לתוחלת החיים בעולם מאז 1960?

- ◯ א. ירדה בחדות
- ◯ ב. לא השתנתה
- ◯ ג. עלתה מכ- 51לכ- 73שנים
- ◯ ד. עלתה לכ- 120שנים

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

		נכון	לא נכון
1	במשך אלפי שנים אוכלוסיית העולם גדלה מהר מאוד.		
2	במדינות מסוימות נפטרים בשנה יותר אנשים משנולדים.		
3	הילודה בעולם ירדה מהר יותר מהתמותה.		
4	ביוב ומים נקיים הם חלק מהסיבות לירידה בתמותה.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 הסבירו מדוע האוכלוסייה גדלה מהר דווקא כשהתמותה יורדת, גם אם הילודה לא עולה.

2 השוו בין גידול האוכלוסייה במדינה מפותחת לגידול במדינה פחות מפותחת. ציינו סיבה אחת לכל אחת.

התחילו כך: במדינה מפותחת... כי... במדינה פחות מפותחת... כי...

3 חשבו: במדינה הילודה 18לכל 1,000והתמותה 9לכל .1,000מהו הריבוי הטבעי? האם המדינה גדלה מהר או לאט?

כרטיס יציאה – גידול אוכלוסיית העולם

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 כתבו את נוסחת הריבוי הטבעי.

2 מה הגורם העיקרי לגידול המהיר במאה האחרונה?

3 מהי תוחלת חיים?

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה